

La Louisiane

Julia Malye

La Louisiane

Roman

Vertaald uit het Frans
door Hendrik Hutter

WERELDBIBLIOTHEEK

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt
door ondersteuning van het Institut français

INSTITUT
FRANÇAIS NL

Oorspronkelijke titel *La Louisiane*. Éditions Stock, Parijs

© 2024 Julia Malye

© 2024 Nederlandse vertaling Hendrik Hutter / Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp © Raphaëlle Faguer

Omslagbewerking Villa Grafica

Omslagbeeld *Jeune Orpheline au cimetière*, 1824 © Photo Josse / Bridgeman

Images / Eugène Delacroix

Foto auteur © Astrid di Crollanza

NUR 302

ISBN 9789463812504

www.wereldbibliotheek.nl

Wereldbibliotheek maakt deel uit van Park Uitgevers

Voor mijn moeder en mijn vader

In 1720 verlaat het schip *La Baleine* het Franse moederland met vrouwen aan boord die waren opgevoed of opgesloten in het Hôpital de la Salpêtrière in Parijs. Ze worden vervoerd naar La Louisiane, want de kolonisten daar hebben dringend behoefte aan echtgenotes. In 1721 arriveren ze in het gebied, dat ook wel Mississippi wordt genoemd. Deze roman is gebaseerd op hun verhaal en vormt een eerbetoon aan al die vrouwen, die veel te lang zijn vergeten, zowel in Frankrijk als in de Verenigde Staten.

DEEL I

Bij aankomst in La Louisiane worden ze verblind. Biloxi baadt in het zonlicht, straalt gewoon, hoewel het midden januari is. De vrouwen in de sloepen zitten dicht op elkaar gepakt. De zolen van hun schoenen zijn dermate versleten dat ze de oneffenheden van het hout kunnen voelen. Ze knipperen met hun ogen tegen het felle winterlicht, en weldra verschijnt het witte strand met daarop een onbeweeglijke menigte van magere en bruinverbrande mannen die allemaal op hun tenen staan. Wanneer de matrozen op een paar meter van de wal stoppen met roeien, proberen enkele passagiers overeind te komen, waardoor de sloepen gaan wiebelen. De warme lucht blijft als deeg in hun keel plakken.

Toen ze die ochtend *La Baleine* achter zich lieten, hadden ze al een glimp van de zeebodem opgevangen, maar nu zien ze pas echt het zand dat tijdens hun tocht over de Atlantische Oceaan drie maanden lang aan het zicht werd onttrokken. Niemand heeft de vrouwen echter verteld waar ze die avond slapen of wanneer ze zich zullen verloven. Ze krijgen niet alles te horen.

Een paar van hen leunen over de rand. Rotsen en schelpen, en vissen met glanzende schubben die heen en weer schieten, zilveren schitteringen in hun ooghoeken. Opeens een kreet. Iedereen wil zien wat er gebeurt. Een jonge vrouw valt met een doffe plons in het water. De sloep begint vervaarlijk te schommelen, maar slaat niet om, en velen steken hun hand uit naar de drenkelinge. Onder water spreidt haar donkere jurk zich uit als een inktvlek. Plotseling houdt ze op met spartelen. In weerwil van alles wat de vrouwen meenden te weten over de golven die hen hier hebben gebracht, zinkt ze niet naar beneden, want ze kan gewoon staan en komt algauw met rechte rug en gespannen spieren omhoog, haar gejaagde adem scherend over het oppervlak van het water en haar hoofd gedraaid naar het strand, waar het gejoel van de mannen

zich vermengt met het geruis van de branding. Ze probeert niet aan boord van de sloep te klimmen, maar begeeft zich naar het land. Haar haren vormen een zwart masker dat tegen haar gezicht is geplakt.

De andere vrouwen zijn nerveus en onzeker, maar volgen ten slotte enthousiast haar voorbeeld en doen het enige wat ze nog hoeven te doen: ze pakken de dichtstbijzijnde hand en wagen de sprong.

1

Marguerite

Parijs, maart 1720

Marguerite moet een lijst opstellen. Ze vouwt de brief van de advocaat-generaal weer op en probeert de beste houding te vinden voor haar stijve been. Na de regen van de afgelopen dagen heeft de pijn zich verspreid van haar tenen naar haar bovenbeen en van daaruit naar de gewrichten in haar handen. Het is het tijdstip waarop de meisjes de naaikamers verlaten, de laatste psalmen worden gereciteerd en de hoofdzusters de inventarissen komen brengen. De werkplaatsen zijn gesloten en de ambachtlieden hebben zich teruggetrokken in hun verblijven. Zelfs de patiëntes op de gekkenafdeling hoor je niet meer. Marguerite doet haar kapje af. De zon is inmiddels ondergegaan en ze zou eigenlijk niet meer achter haar bureau moeten zitten, maar in haar tuin, onder de bloeiende mimosa met zijn dichte bloemenstrengen, die haar doen denken aan de pruiken van bepaalde mannen. Daar, te midden van de madeliefjes en de affodillen, lukt het haar pas echt om de geur van La Salpêtrière te vergeten.

Ze opent een map die zo goed als leeg is. Haar handen beginnen opeens te trillen, en daardoor komt de lijst van vorig jaar half onder de secretaire terecht. Al bijna anderhalf jaar kiest zij de vrouwen uit die naar Mississippi worden gestuurd. De advocaat-generaal, de heer Joly de Fleury, was tevreden over haar eerste selectie, maar geeft in zijn brief aan dat de gouverneur van La Louisiane persoonlijk heeft gevraagd om meer echtgenotes voor de kolonie. Marguerite houdt de kaars bij het vel papier. Die avond weet ze niet waar ze moet beginnen.

Afgelopen winter lagen de zaken anders. Het idee om gedetineerde vrouwen naar Mississippi te sturen kwam van haar, en zij kon zelf bepalen wie de ideale kandidates waren. In La Salpêtrière beschikte men over te weinig bedden voor degenen die echt behoefte hadden aan een toevluchtsoord. De slaapzalen zaten vol meisjes die nooit zouden veran-

deren. Ze hoefde alleen maar te bedenken van wie ze zich het liefst wilde ontdoen: van de gifmengsters, de losbandige vrouwen, de rebellen of de heksen.

Ja, die eerste lijst bevatte allerlei soorten hellevegen. Een van de tweehonderdnegen bewoonsters die ze vorig jaar uitkoos kan ze zich nog bijzonder goed herinneren, een geschift mens dat de koning voortdurend voor rotte vis uitmaakte toen ze in de vrouwengevangenis zat. Maar ditmaal is het gedaan met al die meisjes uit La Grande Force. De heer Joly liet er geen misverstand over bestaan: gouverneur Bienville wil geen voormalig gedetineerden meer, maar vraagt om een stuk of negentig toekomstige moeders. Vruchtbare, competente en bescheiden vrouwen. En voor Marguerite betekent dat spijtoptanten van de tuchtschool of meisjes uit het weeshuis van La Salpêtrière, het Maison Saint-Louis. Ze overweegt om Charlotte Couturière, een roodharig wicht van twaalf, aan boord te laten gaan van het schip naar La Louisiane, het onbekende, barbaarse gebied dat haar meer vrees inboezemt dan verwondering. Maar nee, Charlotte niet. Dat kind blijft veilig in La Salpêtrière. Over een paar jaar kan ze hier misschien zuster worden. Mississippi heeft sterke vrouwen nodig.

Ze doopt de punt van haar ganzenveer in de inktpot. Dat geschifte mens had een jongere zus die nog niet verpest was. Marguerite probeert op haar voornaam te komen, maar herinnert zich alleen haar achternaam. Onder het kopje ‘Passagiers voor *La Baleine*’ schrijft ze: ‘1) Étienne (of Antoinette?) Janson – tussen de 15 en 17 jaar.’

Daar moet ze nog negentachtig namen aan toevoegen. Marguerite leunt achterover in haar stoel, en de pijn schiet van haar voeten naar haar hals. De inkt in de porseleinen pot onthoudt de cirkels die ze er met de punt van haar ganzenveer in getrokken heeft.

‘Mevrouw?’ roept iemand aan de andere kant van de deur. Omdat Marguerite niet direct reageert, wordt hetzelfde woord op klagerige toon herhaald. En dat terwijl mejuffrouw Bailly maar al te goed weet dat ze hier na de completen, het laatste avondgebed, niets te zoeken heeft.

‘Wat is er?’

De houten deur piept zodra haar nieuwe assistente de kamer binnenkomt. Haar gebaren weerspiegelen haar manier van denken: sober, nauwgezet, behoedzaam.

‘Wat wil je?’

‘De opzichtster van de gevangenis heeft gemeld dat er opnieuw gedetineerden zijn gebeten door ratten.’

Marguerite ergert zich mateloos aan de angst in haar ogen. Haar assistente is andermaal niet in staat om het zelf op te lossen. ‘Vertel eens iets wat ik nog niet weet, mejuffrouw Bailly.’

‘Die krankzinnige, Émilie Le Néant, had weer een woedeaanval.’

Marguerite gaat met haar vingers over haar slechte been. ‘Heb je de bewakers geroepen? Waar is de hoofdzuster?’

‘Ze hebben geprobeerd haar te kalmeren, maar tevergeefs.’

Uiteraard. Bij Le Néant werkt zelfs de zweep niet. Een maand geleden heeft Marguerite opdracht gegeven om dat meisje weg te houden bij de sacramenten. Je kunt immers niets meer verwachten van een vrouw die er prat op gaat al tien jaar lang geen kruisje meer te hebben geslagen.

‘De andere gevangenen beginnen onrustig te worden.’

Marguerite leunt op haar secretaire om op te staan. Ze kunnen niet zonder haar. Die gedachte schiet de laatste tijd steeds vaker door haar hoofd, en dan is ze trots en opgelucht, maar voelt ze tevens angst en vermoeidheid. ‘Kom, we gaan er snel heen.’

Maar ze kunnen er niet snel heen gaan. Marguerite doet haar best om met rasse schreden de Cour Lassay over te steken, maar ze moeten halt houden bij de Sainte-Claire-slaapzaal. De nacht is gevallen. De paar werklieden die zich haastig naar huis begeven worden opgeslokt door de duisternis. De zusters controleren of de armen in bed liggen en genoeg water hebben.

Mejuffrouw Bailly staart naar de Saint-Louis-kerk alsof ze de vier schepen voor het eerst ziet. Marguerite leunt tegen de muur en wacht tot de pijn weer wegtrekt alvorens verder te lopen.

Ze snijden af via het oude vrouwenhuis, en Marguerite kijkt recht voor zich uit tot ze de Cour Sainte-Claire bereiken, want de stenen liggen hier een stuk slechter, waardoor haar wandelstok een paar keer vast komt te zitten. La Salpêtrière, haar stad, lijkt vanavond immens groot. Het Saint-Augustin-gebouw en het Saint-Jacques-gebouw zijn gehuld in stilte, en geen enkel raam van de werkplaats wordt nog verlicht. Opeens klinkt er een schaterlach uit de richting van de gevangenis. Wanneer ze de Rue du Corps-des-Gardes inslaan, horen ze ook andere geluiden: het gehuil uit de verblijven van de kleine jongetjes, het geknor uit de varkensstal, het gescheld uit het wachthuis. Aan hun linkerkant doemt La Grande Force op. Dit gedeelte van haar stad maakt steevast een verdorven indruk op Marguerite. Zelf had ze de vrouwencellen aan de andere kant laten bouwen, op de plek waar zich nu de keukens en de Cour des Chèvres bevinden. Het was beter geweest om de gekken aan de rand van het terrein op te sluiten.

‘Hierheen,’ roept mejuffrouw Elautin.

De bewakers gaan zachter praten wanneer de opzichtster van La Grande Force op de drempel van de gevangenis verschijnt, en hun gelach verstomt volledig zodra de deur weer dichtzit. De mufte en weë koude lucht in de vochtige gang grijpt Marguerite bij de keel.

‘Ik zei al tegen mejuffrouw Bailly dat het niet nodig was om u te storen,’ zegt mejuffrouw Elautin.

‘Ze schreeuwde zo hard dat je het op het kerkhof kon horen,’ verdedigt mejuffrouw Bailly zich.

‘Het wordt hoog tijd dat u begint te wennen aan de geluiden in deze instelling,’ antwoordt mejuffrouw Elautin venijnig.

‘Dat maakt nu niet meer uit,’ komt Marguerite tussenbeide. ‘Vertel me liever wat er is gebeurd.’

Boven hen vraagt iemand om wijn en om Pierre of Jean en vervolgens gewoon om hulp. De opzichtster doet haar armen over elkaar. ‘Een van de andere gedetineerden heeft haar inmiddels tot bedaren gebracht.’

‘Is er iemand in de cel van Le Néant geweest?’ vraagt mejuffrouw Bailly.

Marguerite werpt haar een geërgerde blik toe.

‘Natuurlijk niet,’ antwoordt mejuffrouw Elautin. ‘Als dat was gebeurd, had je wel een goede reden gehad om onze overste te storen.’

‘Wie was degene die haar het zwijgen heeft opgelegd?’

De kaars verlicht een deel van het gelaat van de opzichtster, en haar platte profiel doet Marguerite denken aan de koppen van karpers die op een rijtje liggen in een krat.

‘Een zekere Geneviève Menu.’

Doorgaans lukt het Marguerite aardig om niet aan haar zus te denken. Maar het is nou eenmaal Lucie die deze Geneviève Menu twee maanden geleden heeft laten arresteren en die haar waarschuwde voor de ondeugden van haar voormalige wasvrouw. Bij die gelegenheid liet haar zus niet na om Marguerite te wijzen op haar banden met machtige mannen. Voordat de zoon van Lucie het voorbeeld van zijn vader volgde en het nieuwe hoofd van politie werd, bemoeide niemand zich met Marguerites beslissingen. Ongestoord kon ze de vrouwen deporteren die ze wilde, maar nu draagt de hoogste autoriteit opnieuw de achternaam van haar zus, d’Argenson, een familie van graven en markiezen.

‘We gaan erheen,’ zegt Marguerite en wijst met haar wandelstok in de richting van de cellen, waarbij ze de jurk van mejuffrouw Elautin maar net mist. Het irriteert haar dat ze aan Lucie moet denken.

De twee andere vrouwen gehoorzamen haar zwijgend. Ze lopen door verlaten wachtkamers. De blinde gangen komen uit op krappe binnenplaatsen, openluchtcellen waar de hemel niet meer is dan een klein rechthoekje. Marguerite probeert te bedenken wat ze eigenlijk weet van die Geneviève Menu. Toen ze net was begonnen bij La Salpêtrière, kon ze honderden namen en gezichten onthouden. Ze herinnert zich nog de vrouwen die dertig jaar geleden werden opgesloten in de gekkenafdeling en de trekken van jonge protestantes die aan haar waren toevertrouwd in het jaar 1700, na hun mislukte vlucht naar Engeland. Ze ziet ze weer voor zich, de ogen van Charlotte, die destijds acht of negen maanden was en die haar gezicht bestudeerde en dat van het hoofd van het weeshuis, een ijskoude avond in januari 1709. Maar op dit moment kan Marguerite niet meer bedenken waar Menu precies van werd beschuldigd.

De opzichtster staat stil en het gerinkel van haar sleutelbos weerklinkt in de gang. Samen met een bewaker helpt mejuffrouw Bailly haar de deur open te doen. ‘Le Néant zit aan het eind in isolatie.’

Marguerite knijpt haar neus dicht. Het is de tijd van de maand waarin de slaapzalen ruiken naar zweet en ijzer. En zoals elke winter is het afvoerkanaal langs de oostelijke muur van La Salpêtrière buiten zijn oevers getreden toen het troebele water van de Seine te hard begon te stromen. In de gevangenis hangt een penetrante geur met de consistentie van vogelpoep of opgedroogd slijk, en Marguerite weet dat de stank in de stof van haar jurk zal trekken en in het haar onder haar kapje. Ze hoort het geluid van lichamen die zich in de duisternis omdraaien op stro, een gesmoorde snik en wat gerochel, maar niet het gegil dat ze verwachtte. Ze blijft staan bij de een-na-laatste deur.

In eerste instantie valt haar niets bijzonders op. Het licht van haar kaars valt op de stenen in de cel, die daardoor geel oplichten. Er komt wat frisse lucht naar binnen via het raampje, zodat de ondraaglijke stank in de gevangenis heel even wordt verdreven. Daarna hoort ze het: aanhoudend, monotoon gedreun. Marguerite kent dat geluid maar al te goed. In de crèche zag ze baby's meer dan eens met het hoofd tegen hun mandje stoten bij ontstentenis van de strelingen van hun moeder. Le Néant slaapt echter en verroert geen vin. Op de plek waar ze is vastgeketend lijken haar enkels nog magerder. De huid van haar armen is uitgedroogd door de kou. Er ligt een versleten deken over haar naakte lichaam. Het geluid wordt niet zachter.

Zodra ze haar kaars bij het raampje van de cel ernaast houdt, ziet Marguerite een geknielde gedaante in een grove wollen jurk op een ge-

havende matras. De vingers van de gevangene zijn rood en beschadigd door de stenen. Ze blijft maar met haar vuist tegen de muur slaan, ook nadat Marguerite haar fletse blik gevangen heeft. De gedetineerde kijkt haar even aan, en daardoor kan Marguerite de adertjes zien die een fijn web vormen rond haar blauwe irissen. Wanneer ze de kaars teruggeeft aan de opzichtster, kan ze niet zeggen wie haar blik het eerst heeft afgewend, zij of de vrouw die voor haar zus werkte.

‘Doe wat nodig is om dat arme schepsel aan te kleden,’ zegt Marguerite tegen mejuffrouw Elautin, ‘en breng Menu naar het tuchthuis.’

Mejuffrouw Bailly biedt schuchter haar arm aan en ditmaal pakt Marguerite die onverwijld vast. Eenmaal terug op haar kamer zet ze een tweede naam op de lijst met toekomstige passagiers voor *La Baleine*.

Toen Marguerite op haar achttiende naar La Salpêtrière kwam, bestond het gesticht inmiddels dertien jaar. Voor de laatste keer in haar leven droeg ze de cyaanblauwe jurk met zilveren borduurwerk op de mouwen, die haar polsen omklemden als handboeien. Marguerites haren hadden in die tijd nog de kleur van een geschilderde appel. Het was niet haar eigen idee om zuster te worden, maar ze wilde voor geen goud terug naar huis en ook niet trouwen, zoals Lucie.

Het was het jaar 1669. Molière had eindelijk toestemming gekregen om zijn stuk op te voeren in Le Tartuffe, de graaf van Grignan en Françoise-Marguerite de Sévigné waren net in het huwelijk getreden in de Saint-Nicolas-des-Champs-kerk en op een warme middag in april kuste Lodewijk XIV de voeten van twaalf arme mensen. In de dagen voor Marguerites vertrek naar La Salpêtrière had Lucie het alleen nog maar over Parijs. Achter haar toilettafel deed ze eimengsel en loodwit op haar gezicht om de putjes te verbergen die de pokken hadden achtergelaten op haar blanke huid. Ze had blauwe aderen op haar borst getekend om bleker te lijken.

Marguerite gaf echter niks om toneelstukken en bruiloften. Een jaar eerder, voordat haar vader besloot dat ze op een dag in dienst zou treden bij de jonge inrichting, had ze evenmin aandacht geschonken aan de helende krachten van de koning. Maar nu ze op het punt stond om zich in La Salpêtrière te vestigen, luisterde ze met belangstelling naar de verhalen over behoeftigen. Weldra zou ze onder hen leven, hen verzorgen. Toen ze Lucie hoorde praten over de koninklijke kussen, zag Margue-